

บทที่ 2

แนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทัศนคติทางการเมือง แรงจูงใจหรือความกระตือรือร้นทางการเมือง และบทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวความคิดในเรื่องดังกล่าวและจะได้ทำการสำรวจผลการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อช่วยในการกำหนดกรอบความคิดและการวิเคราะห์ ซึ่งมีแนวความคิดที่สำคัญ ๆ ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับนักการเมือง

คำว่า "นักการเมือง" เป็นคำที่ใช้กันทั่วไป เพื่อเรียกบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาททางการเมืองในระดับสูง บุคคลกลุ่มนี้ใช้และมีอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม¹ โดยมีความสำคัญและมีชื่อเสียง

Arnold Wehmhoener² กล่าวว่า นักการเมืองเป็นบุคคลกลุ่มน้อย ซึ่งอยู่ในตำแหน่งระดับสูงของโครงสร้างทางสังคม เป็นผู้ควบคุมทรัพย์สินส่วนใหญ่ หรือมีสถานภาพทางสังคมในระดับสูง หรือเป็นผู้มีอิทธิพลไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในขบวนการตัดสินใจที่มีผลต่อสมาชิกของสังคม จึงนับได้ว่านักการเมืองเป็นบุคคลที่สำคัญมาก ซึ่งเราอาจจะแบ่ง

¹Marvin Zonis, The Political Elite of Iran (Princeton : Princeton University Press, 1971), p. 5.

²Arnold Wehmhoener, ed. Elite and Development (Bangkok : Workshop-Series Report VI, 1975), p. 3.

ประเภทของนักการเมืองได้หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามอาชีพของนักการเมือง โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ³

1. นักการเมืองที่มาจากพวกข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ที่ปลดเกษียณแล้วหรือกำลังจะปลดเกษียณ
2. นักการเมืองที่มาจากกลุ่มพ่อค่านักธุรกิจ นายธนาคาร และผู้ประกอบอาชีพอิสระต่าง ๆ เช่น นายแพทย์ ทนายความ หรือวิศวกร เป็นต้น
3. นักการเมืองที่มาจากทหาร นายทหารที่มาเป็นนักการเมืองจะเคยดำรงตำแหน่งอยู่ในระดับสูงในกองทัพหรืออยู่หน่วยคุมกำลังรบเป็นส่วนใหญ่

แบ่งตามกลุ่มกิจกรรมทางการเมือง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ⁴

1. นักการเมืองอาชีพ
2. นักการเมืองสมัครเล่น

แบ่งตามจิตวิทยาการเมือง แบ่งได้ 3 ประเภท คือ⁵

1. ประเภทอาสาหรืออุทิศตัวเต็มที่ (devotion) กลุ่มนี้จะอุทิศตัวเอง เป็นพวกที่มีความคิดและความรู้สึกที่รุนแรง เช่น ยอมรับนับถือนโยบายพรรค และหัวหน้าพรรคอย่างลึกซึ้ง จนสามารถเอาการเมืองแทนศาสนาได้ เชื่อมมั่นและหวังในระบบการเมือง พวกนักการเมืองประเภทนี้จะเป็นหัวหน้าที่สำคัญที่เดินหน้า ได้แก่ นักการเมืองระดับหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค หรือเลขาธิการพรรค เป็นต้น

³H. D. Evers and T. H. Silcock, "Elite and Section," Thailand : Social and Economics Studies in Development ed. T. H. Silcock (Canberra : Australian University Press, 1965), pp. 84-104.

⁴คณิน บุญสุวรรณ, รัฐมนตรีเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พรทัศน์, 2522), หน้า 166.

⁵ใหม่ รักษุมุ่ และชัชชัย ไพจิตร, บันทึก 25 นักการเมือง วิเคราะห์การเลือกตั้งของไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พรทัศน์, 2522), หน้า 149.

2. ประเภทแนวร่วมหรือพันธมิตร (alliance) นักการเมืองประเภทมีศรัทธา และมีอุดมการณ์ทางการเมือง รองจากนักการเมืองประเภทแรก แต่จะมีระดับความเชื่อมั่นศรัทธาในระบบการเมืองลดระดับลงมาบ้างเล็กน้อย

3. ประเภทพวกมีศรัทธา (allegiance) สำหรับนักการเมืองประเภทนี้ มีระดับความศรัทธาทางการเมืองไม่รุนแรงพอ แม้ว่าโอกาสจะอำนวยให้ก็ตาม พวกนี้จะเป็นพวกเฉื่อยชาเฉยเมยทางการเมือง แต่มีความเชื่อมั่นและมีศรัทธาในระบบการเมืองอยู่บ้าง แต่เมื่อความรู้สึกเฉื่อยชาเข้าครอบงำ พวกนี้มักจะโทษคนอื่นเสมอไป

นอกจากที่กล่าวมาแล้วเราอาจแบ่งประเภทของนักการเมืองได้อีก โดยพิจารณาถึงระดับหรือขอบเขตที่นักการเมืองมีกิจกรรมอยู่ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. นักการเมืองระดับชาติ คือ นักการเมืองที่มีบทบาทอยู่ในการเมืองระดับชาติ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. นักการเมืองระดับท้องถิ่น คือนักการเมืองซึ่งมีบทบาทอยู่ในการเมืองท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาเทศบาล

นักการเมืองทั้งสองระดับนี้มีได้แยกขาดจากกัน เพราะจะพบว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีโอกาส หรือความพร้อมพอสมควรมักจะเข้าสู่การเมืองระดับชาติ โดยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งก็ปรากฏอยู่เสมอว่านักการเมืองระดับชาติที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ และได้รับความไว้วางใจในผลงานในฐานะนักการเมืองระดับท้องถิ่นมาก่อน⁵

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า นักการเมืองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขบวนการตัดสินใจที่มีผลต่อสมาชิกของสังคม อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้มีประเด็นที่น่าสนใจว่า ทำไมบุคคลกลุ่มดังกล่าวถึงได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง และทำไมบางคนถึงได้มีบทบาทมากกว่าบุคคลอื่น ดังนั้นจึงน่าที่จะศึกษาพื้นฐานของมนุษย์ก่อน เพื่อให้เข้าใจถึง

⁵ อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2523), หน้า 37.

ธรรมชาติของมนุษย์อันจะเป็นกฎแจ่มใสของใจหลาย ๆ ด้าน การที่มนุษย์เข้าแสดงบทบาททางการเมืองนั้นคงเป็นเพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมและสัตว์การเมือง มีความเป็นอิสระโดยธรรมชาติ เมื่อลืมหาคูโลกก่อนที่จะโลดแล่นไปตามลำพัง แต่การโดดเดี่ยวไปตามลำพังนั้นว่าเหว่ หงอยเหงา และเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง มนุษย์จึงย้อนกลับเข้ามาหาพรรคพวกตามลำดับ⁷ เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันก็กลายเป็นกลุ่มคน ผู้ที่มีความคิดอ่านเฉลียวฉลาด มีความพร้อมหรือมีความเหมาะสมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งก็จะขึ้นมาเป็นผู้นำกลุ่ม โดยอาจจะเป็นผู้นำคนเดียวหรือกลุ่มผู้นำจำนวนน้อย กลุ่มผู้นำบางคนอาจมีความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติที่แตกต่างไปจากผู้นำคนอื่น ๆ ผู้นำก็อาจพยายามที่จะมีอำนาจเหนือสมาชิกหรือผู้นำคนอื่น ๆ หรือพยายามแยกตัวไปตั้งกลุ่มใหม่ พฤติกรรมหรือบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติและแรงจูงใจทางการเมืองอยู่มาก ในฐานะที่เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมหรือบทบาททางการเมืองซึ่งจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ "ทัศนคติ" ไว้หลายความหมาย ดัง
นี้คือ

Ernest R. Hilgard⁸ ให้ความหมายไว้ว่า ทัศนคติ คือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แนวความคิดหรือสถานการณ์ใดในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในครั้งต่อ ๆ ไปในทางที่เอนเอียงไปในลักษณะอย่างเดิมเมื่อพบกับสิ่งนั้นอีก

⁷ใหม่ รักษ์หม่อม และชัชชัย ไพจิตร, บันทึก 25 นักการเมืองในไทย วิเคราะห์การเลือกตั้งในไทย, หน้า 145 อ้างใน Eric Fromm, The Insect Society (New York : Premier Book Fawcett Publication Inc., 1965).

⁸Ernest R. Hilgard, Introduction to Psychology (New York : Harcourt, Brace, 1975), p. 214.

Martin Fishbien⁹ ให้ความหมายว่า เป็นความโน้มเอียง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่จะแสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ทศนคติเกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

ชัตติยา กรรณสูต¹⁰ ให้ความหมายว่าเป็นความรู้สึกของตนเองที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะเป็นอัตวิสัย (subjective) อันเป็นรากฐานเบื้องต้นหรือมีผลให้เกิดการกระทำหรือการแสดงออกที่เรียกว่าพฤติกรรม แต่ทศนคติกับพฤติกรรมที่แสดงออกนี้อาจไม่สอดคล้องกันเสมอ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพล ทศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากผลของปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นภูมิหลังของบุคคลนั้น เช่น ชชาติกำเนิด การศึกษาอบรม และประสบการณ์ชีวิต

สรุปได้ว่า ทศนคติคือความรู้สึกภายในของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคล สถาบัน แนวความคิดหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการประเมินค่าว่าดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือเกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ชอบไม่ชอบ เป็นต้น ซึ่งความรู้สึกภายในเหล่านี้ เป็นความพร้อมที่จะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงออกในทางสนับสนุนหรือต่อต้านต่อสิ่งนั้น บุคคลนั้นหรือสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะเห็นว่าทศนคตินี้ไม่ใช่พฤติกรรมแต่เป็นสิ่งที่มาก่อนและเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรม

⁹Martin Fishbien, ed., Attitude Theory Measurement (New York : John Wiley, 1967), p.257.

¹⁰ชัตติยา กรรณสูต, ทศนคติในการปฏิบัติงานของข้าราชการ รายงานการวิจัย อันดับที่ 298 เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, หน้า 2-3.

โดยที่ทัศนคติเป็นความรู้สึกภายในของบุคคล ซึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อได้รับข้อมูลใหม่ ทัศนคติใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นได้เสมอ แม้จะไม่ง่ายเหมือนความคิดเห็นหรือความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งอาจสรุปสาเหตุของการเกิดทัศนคติได้ 2 ประการ คือ¹¹

1. เกิดจากประสบการณ์ที่บุคคลมีกับสถานการณ์ บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่เป็นประสบการณ์โดยตรงและโดยอ้อม ทัศนคติ เป็นเรื่องที่เกิดจากการรู้ การเข้าใจ ดังนั้นบุคคลจะไม่มีทัศนคติต่อสิ่งที่เขาไม่เคยมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเลย

ถ้าบุคคลใดได้รับความพอใจจากการมีประสบการณ์กับสิ่งใดแล้ว บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่มีความพอใจจากการมีประสบการณ์กับสิ่งใด บุคคลนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งที่ไม่ได้รับความพอใจนั้น

2. เกิดจากค่านิยมและการตัดสินค่านิยมแต่ละคนแต่ละกลุ่มที่มีค่านิยมและการตัดสินค่านิยมไม่เหมือนกัน จึงอาจจะมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันได้

จากสาเหตุของการเกิดทัศนคติดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์ของบุคคล จะพบได้จากผลการวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีประสบการณ์ต่างกัน จะมีทัศนคติแตกต่างกัน สิ่งที่แสดงถึงประสบการณ์ของบุคคลนั้นได้แก่ อายุ อาชีพ การศึกษา หรือระยะเวลาในการทำงาน เป็นต้น ดังเช่น ผลการวิจัยของรังสรรค์ ประเสริฐศรี¹² ออม

¹¹Charles R. Foster, Psychology for Life Adjustment (Chicago : American Technical Society, 1972), p. 110.

¹²รังสรรค์ ประเสริฐศรี, "ทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้," รัฐศาสตร์นิเทศ (มกราคม - มิถุนายน 2523) : 58-60.

ราชวงศ์¹³ เวอร์บาและโน¹⁴ ยืนยันว่าผู้ที่มีประสบการณ์ต่างกัน คือ มีอายุหรือระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันด้วย ส่วนฉัตรพล ชันไชย¹⁵ พบว่าระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างของทัศนคติ

ทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น

Bernard Hennessy¹⁶ ได้ให้ความหมายของทัศนคติทางการเมืองว่า เป็นความโน้มเอียงใด ๆ ที่มีต่อวัตถุทางการเมือง (political objects) ส่วน ลิขิต ชีรวะดิน¹⁷ ให้ความหมายว่าเป็นระดับความรู้สึกในทางดี (positive) หรือในทางที่ไม่ดี (negative) ต่อสิ่งต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับสังคม ทัศนคติทางการเมืองจึงหมายถึงความรู้สึกนึกคิด ความพร้อมของบุคคลที่จะตอบสนองต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นไปในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการประเมินค่าในเรื่องนั้น ๆ

¹³อมร ราชวงศ์, "ค่านิยมทางสังคมและทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาไทย พ.ศ.2522," (วิทยานิพนธ์ปริญพามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

¹⁴Lester W. Milbrath, Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics, pp. 114-116.

¹⁵ฉัตรพล ชันไชย, "อุดมการณ์ประชาธิปไตยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร," วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 16, 2 (2519) : 152-190.

¹⁶Bernard Hennessy, "A Headnote on the Existence and Study of Political Attitudes" in Political Attitudes and Public Opinion, p. 27.

¹⁷Likhit Dhiravagin, "General Character of The Elite," in Political Attitudes of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand (Bangkok : Thammasat University, 1972), p. 4.

ในการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้งนี้ เพราะกลุ่มประชากรเป็นนักการเมืองในระบบประชาธิปไตย คำว่า ประชาธิปไตย (democracy) มีความหมายกว้างขวาง หากวิเคราะห์จากศัพท์ตัวเดิมภาษากรีกว่า demokratia หมายถึงการปกครองโดยประชาชน ในระบบประชาธิปไตยชั้นมูลฐาน จึงอยู่ที่การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต¹⁸ ในปัจจุบันนี้ ได้มีผู้ใช้คำว่า ประชาธิปไตยในความหมายที่แตกต่างกันมาก และแม้แต่ประเทศที่มีระบอบการเมืองการปกครองระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมแตกต่างกัน ต่างก็อ้างว่าตนปกครองในระบบประชาธิปไตยเหมือนกันทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้มีผู้ให้คำนิยามคำว่า ประชาธิปไตยไว้มากกว่า 200 นิยาม¹⁹ อย่างไรก็ตาม เพื่อความสะดวกในการศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น จะขอกล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในแง่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการปูพื้นฐาน

อุดมการณ์ประชาธิปไตย

กระมล ทองธรรมชาติ²⁰ ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ว่า หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคลซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือความเสมอภาคของบุคคลทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำการต่าง ๆ ได้ตามความสมัครใจ เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

¹⁸ อานนท์ อากาภิรม, มนุษย์กับสังคม สังคมและวัฒนธรรมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2515), หน้า 260-261.

¹⁹ วิสุทธิ์ โปธิแทน, ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 13.

²⁰ กระมล ทองธรรมชาติ, "ปัญหาการเมืองของประเทศกำลังพัฒนา" ใน อมรรักษาสิทธิ์ และชัตติยา กรรณสูต, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 94.95.

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการและผู้รู้อีกหลายท่านให้ความหมายในทำนองเดียวกัน ซึ่งพอสรุปลักษณะอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ดังนี้

1. ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีเหตุผล มีความสามารถรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปัญหาต่าง ๆ รู้จักและแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า หากความก้าวหน้าหรือพัฒนาตัวเองและสิ่งแวดล้อม ให้เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งความเชื่อนี้เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย ถือว่าความมีเหตุผลนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่คิดตัวมาแต่กำเนิด
2. ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งความเท่าเทียมกัน หรือความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันทางสติปัญญาหรือทางกายภาพ แต่เป็นความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย เท่าเทียมกันทางการเมือง เท่าเทียมกันในการได้รับบริการจากรัฐ มีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต
3. ความเชื่อที่ว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นซึ่งเป็นผลเกี่ยวข้องกับความสามารถ ความมีเหตุผลของมนุษย์ กล่าวคือ ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้สะสมกันมานั้นมาจากความมีเหตุผล ความสามารถของมนุษย์ ดังนั้นหากปิดกั้นเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นก็เท่ากับเป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตยจึงถือว่าจะต้องเปิดโอกาสให้เสนอข้อเท็จจริง เหตุผลความคิดเห็นต่าง ๆ แล้วส่วนรวมจะเป็นผู้ตัดสิน ดังนั้นเสรีภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น
4. ความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่ว่าอำนาจการปกครองเกิดได้จากความยินยอมของประชาชนผู้ที่จะได้เป็นผู้ปกครอง จะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน

ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการปกครองเป็นการจัดรูปการปกครอง โดยได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวความคิดประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถ้าแบ่งตามลักษณะที่ดูนำไปใช้ในปัจจุบันแล้ว อาจแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ²¹

1. ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (liberal democracy)
2. สังคมนิยมประชาธิปไตย (democratic socialism)
3. เผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน (people's democratic dictatorship)

ในที่นี้จะขอกล่าวถึง เฉพาะประชาธิปไตยเสรีนิยมซึ่งจะนำมาใช้เป็นแม่แบบในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ เพราะเป็นระบอบที่มีประวัติยาวนาน เป็นที่เข้าใจทั่วไป อีกทั้งเป็นระบอบที่ตรงกับสภาพการเมืองและเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบันมากกว่าระบบอื่น

อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา Abraham Lincoln ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตยเป็นแม่แบบการปกครองอย่างหนึ่งที่ยึดหลักว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เป็นการปกครองโดยประชาชน และเพื่อประชาชน²² นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของประชาธิปไตยเสรีนิยม ในฐานะที่เป็นระบอบการปกครองไว้หลายลักษณะดังนี้

Austin Ranney²³ ได้เสนอว่าหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม คือหลักการให้ความสำคัญแก่สมาชิกชน หลักความเสมอภาคทางการเมือง หลักการปกครองโดยการใช้เสียงทั้งหมด และหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

²¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523), หน้า 1.

²² วัลลภ ชันธไชย, "อุดมการประชาธิปไตยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร," วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 16, 2 (2519) : 152-190.

²³ Austin Ranney, The Governing of Men (New York : Holt-Rinehart and Winston, 1958), pp.176-179.

จรรยา สุภาพ²⁴ กล่าวว่าหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ ประชาชนต้องเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครอง มีส่วนร่วมในการปกครอง การวางนโยบายและการตัดสินใจในปัญหาของประเทศ การมีส่วนร่วมนี้อาจจะเป็นแบบโดยตรง หรือโดยอ้อมก็ได้โดยตรง คือการเข้าไปบริหารเอง โดยอ้อมคือการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ควบคุมแทน

จากที่กล่าวมาและจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ พอจะสรุปลักษณะของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ดังนี้²⁵

1. สถาบันทางการเมืองการปกครอง เกิดขึ้นตามเจตนาารมณ์ของผู้ปกครองใช้อำนาจการปกครองแทนประชาชนและไม่ให้อำนาจไปรวมอยู่ที่สถาบันใดสถาบันหนึ่ง จึงต้องแบ่งการใช้อำนาจไปให้กับสถาบันหลาย ๆ แห่ง และให้มีอำนาจถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกันและทุกสถาบันจะถูกควบคุมโดยประชาชน

2. ผู้ที่จะเข้ามามีอำนาจหรือใช้อำนาจการปกครองแทนประชาชน รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในสถาบันการเมืองการปกครอง จะต้องได้รับความเห็นชอบหรือความยินยอมจากประชาชน ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี นอกจากนั้นยังต้องมีการกำหนดวาระการแสดงความยินยอมของประชาชนในระยะเวลาพอสมควร และเป็นการเปิดโอกาสให้เปลี่ยนแปลงผู้ปกครองโดยสันติวิธี ซึ่งวิธีนี้จะทำให้อำนาจอยู่ในมือของประชาชน ทั้งผู้เข้ามาเป็นผู้ปกครองหรือผู้บริหารก็ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนด้วย

3. กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ จะนำมาใช้บังคับหรือเปลี่ยนแปลงได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบหรือยินยอมจากประชาชนหรือตัวแทนที่ประชาชนมอบหมาย

²⁴ จรรยา สุภาพ, ประชาธิปไตยกับพัฒนาการเศรษฐกิจและระบบการเมือง (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

²⁵ บุญฤทธิ์ แสนพาน, "ทัศนคติทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงานไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).

4. อำนาจของสถาบันทางการเมืองหรืออำนาจของรัฐจะต้องมีขอบเขตจำกัด และให้มีการใช้อำนาจน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และการใช้อำนาจเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์แบบแผนที่ได้วางเอาไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องคำนึงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

5. ผลประโยชน์ กรรมสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคลนั้น อำนาจรัฐจะละเมิดมิได้ และรัฐเองจะต้องให้หลักประกันให้ความคุ้มครอง

6. การตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ต้องใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่ก็ไม่ปล่อยให้เสียงข้างมากละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย รัฐจึงต้องให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของฝ่ายข้างน้อยด้วย

7. ต้องมีหลักประกันความเสมอภาคของประชาชน ไม่เปิดโอกาสให้มีโอกาสที่ชนรัฐต้องบริการประชาชนอย่างเสมอหน้ากัน ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดให้ประชาชนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตัวเอง

8. ระบบการเลือกผู้ที่จะเข้าทำหน้าที่หรือใช้อำนาจปกครองแทนประชาชนนั้น หากเลือกบุคคลก็ควรจะมีบุคคลให้เลือกมากกว่าจำนวนที่ต้องการ หากเป็นระบบพรรคการเมืองก็ควรจะมีพรรคการเมืองให้เลือกมากกว่า 1 พรรค ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นลักษณะที่บังคับให้เลือกหรือจำเป็นต้องเลือก เพราะถ้าเป็นลักษณะนั้นแล้ว การเลือกตั้งหรือการให้ความยินยอมโดยการเลือกตั้งก็จะไม่มีความหมาย

วิถีชีวิตและบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย อาจมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันไปมากมาย แต่ประชาธิปไตยไม่ได้มีฐานะเป็นรูปการปกครองแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นหลักการสำคัญ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคลในสังคมด้วยว่าจะมีวิถีทางการดำเนินชีวิตที่เรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่²⁶ ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ปัจจัยสำคัญของการดำรงอยู่ของระบอบการปกครองก็คือ คนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดในประเทศต้องมีความ

²⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตยสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์แฉศ, 2521), หน้า 23.

คิด ความเชื่อและการดำเนินชีวิตประจำวันอันสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และโครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยด้วย ความคิด ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนี้เรียกว่าวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย ในแง่นี้ ประชาธิปไตยเปรียบได้กับหลักคำสอนหรือแนวความคิด ซึ่งอยู่ในภาวะของจิตใจ (a state of mind) ที่จะแนะแนวทางขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต²⁷ แนวความคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับภราดรภาพ ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนล้วนเป็นพี่น้องกัน มีศรัทธาในเพื่อนมนุษย์ เชื่อในหลักการหาเหตุผลร่วมกันก่อนตัดสินปัญหา ไม่นิยมตัดสินปัญหาด้วยวิธีการที่รุนแรง
2. แนวคิดหลักเกี่ยวกับเสรีภาพ ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีภาพให้ความสำคัญ และเชื่อมั่นในหลักเกณฑ์และวิธีหาเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ ยอมให้ทุกฝ่ายเสนอข้อเท็จจริงโดยมีขันติและอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน
3. แนวความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาค ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน โดยพื้นฐานทางกฎหมายและทางการเมือง แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันทางกายภาพและสติปัญญา ความเสมอภาคที่ทุกคนได้รับเท่าเทียมกัน จึงหมายถึงความเสมอภาคในโอกาส เชื่อในหลักการที่ว่าคนทุกคนมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ควรยกย่องและให้เกียรติบุคคลอื่น และปฏิบัติต่อทุกคนในลักษณะที่เท่าเทียมกัน

วิถีชีวิตประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตย (democratic personality) โดยตรง เพราะเมื่อคนเรามีความเชื่อและทัศนคติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็จะส่งผลให้คน ๆ นั้นมีบุคลิกภาพหรือลักษณะของพฤติกรรมไปในทางใดทางหนึ่ง คนที่มีบุคลิกภาพแบบใดก็จะมี การดำเนินชีวิตเป็นไปตามอิทธิพลของบุคลิกภาพนั้น

²⁷ วัลลภ ชันธไชย, "อุดมการณ์ประชาธิปไตยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,"

Robert A. Dahl ได้สรุปถึงบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยไว้ 5 ประการ คือ²⁸

1. พิจารณาถึงตัวเอง ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยเชื่อในคุณค่าและเกียรติภูมิของตัวเอง
2. พิจารณาถึงผู้อื่น ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยเชื่อในคุณค่าและเกียรติภูมิของผู้อื่น
3. พิจารณาถึงผู้มีอำนาจ ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย เชื่อในความเป็นตัวของตัวเองของบุคคล และพยายามที่จะทำตัวห่างออกมาจากผู้มีอำนาจ หรือแม้กระทั่งไม่เชื่อถือในการมีอำนาจเต็มที่ ในประเด็นนี้ต่างกับผู้ที่มีบุคลิกภาพเผด็จการตรงที่ว่านักประชาธิปไตยไม่มุ่งจะครอบงำใครหรือยอมตัวเป็นลูกน้องให้ใครครอบงำได้
4. พิจารณาถึงชุมชน ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยจะมีความเปิดเผย ไม่มีลัทธิลึบคมใน พร้อมทั้งจะยอมรับว่ามีความแตกต่างในชุมชนและเต็มใจที่จะประนีประนอมและพร้อมที่จะรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
5. พิจารณาถึงค่านิยม ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยเป็นผู้ที่ใฝ่หาค่านิยมหลายอย่างแทนที่จะติดพันอยู่กับความเชื่ออันใดอันหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ฉะนั้นนักประชาธิปไตยจึงมีความโอบเอื้อที่จะร่วมแบ่งปัน ไม่ว่าจะทุกข์หรือสุขมากกว่าจะขู่เข็ญหรือผูกขาดในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้สรุปถึงบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยว่า ได้แก่ บุคคลซึ่งมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้²⁹

1. มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ไม่นิยมการยอมตามความคิดเห็นของผู้อื่น เว้นเสียแต่ว่าจะถูกชักจูงให้คล้อยตามได้ว่าความเห็นนั้นมีเหตุผลควรที่จะเชื่อถือ

²⁸Robert A. Dahl, Modern Political Analysis 3rd ed. (New Delhi : Prentice-Hall of India, 1977), p. 120.

²⁹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 24.

2. เป็นคนที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ได้ง่าย
3. มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่เขาได้ตัดสินใจกระทำลงไป
4. ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น ศาสนาอื่น เชื้อชาติอื่น
5. คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่คน ๆ นั้นเป็นตัวของเขาเอง ไม่ใช่ไปจัดประเภทให้เขา เช่น ไม่ไปเรียกเขาว่า "หัวรุนแรง" หรือ "พวกฝ่ายซ้าย" โดยไม่มีเหตุผล
6. มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต
7. ไม่ยอมก้มหัวให้กับผู้ยิ่งใหญ่ง่าย ๆ แม้ว่า จะยอมรับอำนาจแต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผล หรือมีความชอบธรรม

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดประชาธิปไตยเป็นแนวความคิดที่ยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังนั้นนักการเมืองที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยก็ต้องมีความคิดที่ตั้งอยู่บนหลักการดังกล่าว ตลอดจนพยายามต่อสู้เพื่อให้สังคมได้ดำเนินไปบนพื้นฐานของแนวความคิดประชาธิปไตย ซึ่งนักการเมืองอาจแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น มีขันติอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน ยกย่องให้เกียรติคนอื่น ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ไม่นิยมตัดสินปัญหาด้วยความรุนแรง ให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้คอยพิทักษ์รักษาและปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น

จากการศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของนักการเมืองเก่าที่ผ่านมา ปรากฏว่านักการเมืองของไทยส่วนใหญ่จะมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง เช่น อมรราชณรงค์³⁰ พบว่าสมาชิกวุฒิสภาไทยในปี พ.ศ.2522 มีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ ระหว่างเสรีนิยมและอนุรักษนิยม ผลการวิจัยของรังสรรค์ ประเสริฐศรี³¹ พบว่า สมาชิกสภาจังหวัดในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทัศนคติทางการเมืองในระดับกลาง ๆ ระหว่าง

³⁰ อมรราชณรงค์, "ค่านิยมทางสังคมและทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาไทย พ.ศ.2522."

³¹ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, "ทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้."

อนุรักษ์นิยมกับเสรีนิยม หรือผลการวิจัยที่ใกล้เคียงกันของมณูญ รูปขจร³² ที่พบว่าสมาชิก
รัฐสภาไทยในปี พ.ศ.2525 มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับปานกลาง

แนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการเมือง

นอกจากทัศนคติทางการเมืองจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือบทบาททางการเมือง
เมืองดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับทัศนคติแบบประชาธิปไตย ยังมีปัจจัยอีกประการ
หนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน นั่นคือ แรงจูงใจ แรงจูงใจคือสิ่งใดก็ตามที่เร่งเร้านำ
ช่องทางและเสริมสร้างความปรารถนาในการประกอบกิจกรรมในตัวบุคคล³³ โดยมีความ
ต้องการ (need) เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจูงใจ อันได้แก่ ความต้องการทางด้าน
สังคม อำนาจและความสำเร็จ เป็นต้น

มาสโลว์ (Abraham Maslow)³⁴ กล่าวถึงแรงจูงใจของมนุษย์ว่าเกิดจาก
ความต้องการ 5 ระดับ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางด้านความปลอดภัย
ภัย ความต้องการทางด้านสังคม ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นหรือมีชื่อเสียง และความ
ต้องการความสมหวังในชีวิต เมื่อความต้องการเบื้องต้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้อง
การระดับอื่น ๆ จะเริ่มมีความสำคัญ ซึ่งความต้องการเหล่านี้ จูงใจและครอบงำพฤติกรรม
ของบุคคล นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์แตกต่างออกไปอีก
เช่น บางคนกล่าวว่า คือ เกียรติยศและอำนาจ บางคนก็ว่าหมายถึง สถานภาพและการ
ไม่มีโอกาส สัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์

³²มณูญ รูปขจร, "อุดมการณ์ประชาธิปไตยของสมาชิกรัฐสภา." (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526).

³³John S. Guilford and David E. Gray, Motivation and Modern Management (London : Harper and Row, Pubshers, 1970), p. 12.

³⁴Abraham Maslow, "A Preface to Motivational Theory," in Psychosomatic Medicine 2nd ed., ed. Jean Denvers (New York: Harper and Row, 1970), pp. 85-89.

ความแตกต่างของแรงจูงใจ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงของชีวิตนั้น มีผลมาจากความแตกต่างอย่างลึกซึ้งของประสบการณ์ในวัยเด็ก เนื่องจากความแตกต่างทางครอบครัวและชั้นชั้นทางสังคม เช่น ประสบการณ์ในด้านความสำเร็จและความล้มเหลวในวัยเด็ก ส่วนแรงจูงใจอันมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองขึ้น โดยทั่ว ๆ ไปขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมกล่อมเกล้าของแต่ละสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านชั้นชั้นอย่างลึกซึ้ง อันมีผลต่อพัฒนาการของแรงจูงใจและบทบาททางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง ตลอดจนโอกาสของการมีอิทธิพล

แรงจูงใจของนักการเมืองท้องถิ่น

ส่วนแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองนั้น อาจกล่าวได้ว่าเริ่มจากปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวกับความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง คือมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อการเมืองได้ ซึ่งจะช่วยให้เขาเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น และหากบุคคลนั้นมีทรัพยากรที่เพียงพอและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีโอกาสที่จะเข้าไปมีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองในระดับสูง

นักการเมืองซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง ย่อมเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจค่อนข้างชัดเจนและคงจะมีความพร้อมที่เพียงพอ อย่างไรก็ตามเราอาจจำแนกเป้าหมายหรือความต้องการของนักการเมืองที่เข้าสู่การเมืองได้จากความเห็นของ Robert A. Dahl ซึ่งได้กล่าวถึงการแสวงหาอำนาจของบุคคลว่าเป็นไปเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ³⁵

³⁵Robert A. Dahl, Who Governs : Democracy and Power in an American City (New Haven : Yale University Press, 1961), pp. 87-88.

1. ต้องการที่จะเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของประชาชนทุกคน รักษาความเป็นธรรมให้กับทุกคน
2. ต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนเอง
3. ต้องการชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปทางจิตใจเมื่อวัยเด็ก คือเป็นจิตใจสำนึกที่ต้องการได้รับความนับถือ ศรัทธา และความรักซึ่งตนเองอาจไม่ได้รับในวัยเด็ก

โดยเหตุนี้ จะเห็นว่าในสังคมใด ๆ ก็ตามจะมีคนบางส่วนเท่านั้นที่สามารถแสวงหาอำนาจได้มากกว่าคนอื่น ๆ คือบรรดานักการเมืองเหล่านั้นจะมีความกระตือรือร้นมากกว่าคนอื่น ๆ โดยเขาสามารถจะใช้ทรัพยากรทุก ๆ ด้านเพื่อการนี้ เช่น ทรัพยากรทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ การแสวงหาอำนาจนั้นก็เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่น ๆ คือมีแรงจูงใจที่มีมโนธรรมและไม่มีมโนธรรม

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาถึงแนวความคิดต่าง ๆ ข้างต้น อาจสรุปได้ว่าพฤติกรรมหรือบทบาททางการเมืองของนักการเมืองนั้น มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นอย่างมาก โดยที่ทัศนคติและแรงจูงใจจะเป็นแรงผลักดันภายในที่สำคัญอันจะทำให้ นักการเมืองแสดงพฤติกรรมทางการเมืองออกมาอย่างมีทิศทางหรือความเข้มข้นได้ กล่าวคือ ผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่แสดงออกในทางที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย พยายามเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการเข้าสู่การเมืองนั้นนักการเมืองอาจมีแรงจูงใจต่างๆ กันไป ผู้ที่มีทัศนคติแบบคดที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิ ภาพทางการเมืองของตน ดังนั้นจึงย่อมจะเข้าร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น หรือเข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับสูง

จากการศึกษาถึงแนวความคิดดังกล่าวมาทั้งหมด ประกอบกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ว่า "นักการเมืองท้องถิ่นที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันจะมีทัศนคติทางการเมืองคล้ายคลึงกัน นักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองและมีบทบาททางการเมืองในท้องถิ่นสูงกว่านักการเมืองที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงลบ แบบแผนทางการเมืองดังกล่าวนี้มีความคล้ายคลึงกันในนักการเมืองท้องถิ่นทุกประเภท".